

ИНТЕГРАТИВНИТЕ ВРЪЗКИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО „ДОМАШЕН БИТ И ТЕХНИКА“

Станка Георгиева

Средно общообразователно училище „Дора Габе“,
Добрич

Резюме. Българското образование се намира в етап на актуализиране, в етап на реформа, за да осигури образователни потребности на личността и обществото през XXI век. Въз основа на обществено-икономическия опит е изведена идеята за съединяване на подготовката с реализацията на младото поколение като най-важно условие за ефективност на педагогическия процес. Анализирайки интегративните тенденции в науката и социалната практика, се извежда един от главните принципи на реформата – интегралният подход в цялостния педагогически процес.

В основата на настоящата статия са ролята и приложението на интегративните връзки между обучението по „Домашен бит и техника“ и всички останали предмети в начален училищен етап.

Keywords: education; domestic science, integration, integration between, bank holidays and customs

Живеем в изключително динамично и забързано време. Съвременните условия на глобална модернизация на света, на динамични науки, на технически и технологични открития, на информационни технологии, неизбежно оказват огромно влияние върху нашето образование и в частност на обучението на малките ученици.

Това налага и постоянното актуализиране и развитие на българското образование, наличието на реформи, за да осигури образователните потребности на личността и обществото през XXI век. Все по-големият обем от информация (факти, понятия, теории) и възможността те да бъдат усвоени, затруднява и затормозява излишно паметта на ученика. Често наблюдаваме следното явление: ученици, които притежават по-голям обем фактологични знания, се затрудняват да ги приложат в определени житейски ситуации, а ученици, чиято памет не е толкова обременена с такава фактология, могат и малкото, което знаят, да го използват рационално.

Тревожен в нашата образователна практика е фактът, че учениците в по-голямата си част не могат да прилагат овладените по един учебен предмет

знания в друго предметно учебно съдържание. Процесите на интеграция и синтез в човешката дейност стават все по-необходими и актуални днес.

В началната училищна степен на основното образование е заложен принципът на интегриране на знанията и уменията от различни предметни области. Този подход цели изграждане на по-цялостна представа за света и протичащите в него природни и обществени явления и процеси. Осъществяването на междупредметните връзки с помощта и възможностите на информационните технологии осигурява повече полезност и ефективност на знанията и уменията на учениците. При интегрирането между различните учебни предмети е необходимо да се отчитат потребностите на децата от познание, общуване в разнообразната познавателна дейност, както и индивидуалността на всеки ученик.

Човешката същност има интегрален характер, който налага необходимостта от нов подход към възпитанието и образованието на човека.

Сред различни автори педагози съществуват различни мнения за същността на понятието „интеграция“ и нейното приложение. Пръв Ян Амос Коменски в своята педагогическа система издига идеята „че възпитанието, образованието и обучението като сложен процес и явление изискват интегрален подход. Според него образованието трябва да бъде всестранно – да учат не само всички, но и на всичко, и то интегрално. Подчертава значението на вътрешните връзки между близките учебни предмети, които са необходима предпоставка за осигуряване на цялост и системност на знанията“.

По-късно Надежда Крупская и други руски педагози обосновават голямото учебно-възпитателно значение на интегралния подход в процеса на обучение в училище по отношение усъвършенстване качеството на знанията (Андреев, 1996).

Понятието „интеграция“ в литературата се третира със значение на цялост, свързаност, единство. Интеграцията се разглежда от специалистите по различен начин: като проблемно-ориентирана познавателна активност, допълваща диференцирана познавателна дейност, особеност на началните стадии на обучението, превръщане на теорията в практика, продуктивно мислене.

Съществуват автори, които разглеждат интеграцията на равнището на глобалните проблеми, свързани с: хората, околната среда, енергията и други. В съвременните условия актуалността на интеграцията е продиктувана от новите социални функции. Въз основа на анализ на интегративните тенденции в науката и социалната практика се извежда един от главните принципи на реформата в днешното училище – *интегралният подход* в цялостния педагогически процес.

Трябва да се има в предвид най-съществената разлика между понятието „интеграция“ и „интегрален подход“, а именно, че интеграцията е обективен процес, а интегралният подход е дейност на субекта, с която той стимулира интегра-

тивните процеси.

„Интегративните тенденции все повече се обособяват като специфични пътища за усъвършенстване на структурирането на учебното съдържание, за да се подпомогнат учениците да осмислят по-цялостно явленията от действителността и диференцираните структури“. Това дава възможност не само за по-пълно използване възможностите на отделните учебни предмети, но и за преодоляване на наблюдавания от психолози и педагози в последните години, феномен на „*мозъчно съзнание*“ на съвременните ученици.

Като се има в предвид всичко казано до тук и независимо от това, че проблемите на интеграцията в обучението се разработват достатъчно дълго време, според Дж. Инграм, тя е все още „трудна за дефиниране концепция“ поради „...различните степени, до които може да се прилага, различните начини, по които може да се управлява, разнородния ѝ статут в програмата, различното ѝ отношение към отделните възрастови групи“ и т.н. (Андреев, 1986).

За Ю. М. Колягин понятието „*интеграция*“, приложено към обучението, може да има две значения: „на първо място, като създаване в ученика на цялостна представа за обкръжаващия свят/интеграцията като цел на обучението/; на второ място, като намиране на обща основа за сближаване на знанията от отделните учебни предмети /интеграцията като средство на обучението (Колягин, 1990).

Организирането и функционирането на образователния процес на интегративна основа е не просто смяна на дейността или „пренасяне“ на усвоени от учениците знания или дейности от един учебен предмет в друг с цел за избавяне от повторения от материала или за затвърдяване на знанията и уменията. Интеграцията в обучението е средство за изграждане на нови представи и понятия върху основата на традиционните предметни знания и овладяването им в единна система, насочена към развитие на ерудицията на ученика.

Относно видовете интеграция авторите я определят различно като: *вътрешно-предметна, междупредметна, транспредметна, хоризонтална и вертикална интеграция*, а по отношение на формите някои от тях различават: *пълна, частична и блокова интеграция*.

От анализа на педагогическата литература следва, че процесът на интеграция в по-общ план изисква изпълнение на следните условия:

- изследваните обекти да съвпадат или да бъдат достатъчно близки;
- в интегрираните учебни предмети да се използват еднакви или близки изследователски методи;
- интегрираните учебни предмети да се изграждат на базата на общи закономерности и теоретични концепции.

Тези и други основни положения и тенденции в развитието на съвременното образование са залегнали в основните документи за съдържанието на средното образование у нас, именно: Закон за степента на образованието,

общообразователния минимум и учебния план, Държавно образователно изискване за учебно съдържание и учебните програми по отделните учебни предмети.

Обособени са културнообразователни области, интегриращи учебни предмети от областите на човешкото познание в съответствие с формулираните в закона цели на общообразователната подготовка.

В държавните образователни изисквания за учебно съдържание, учебни програми и учебници интегралният подход намира приложение във всички учебни предмети.

Културнообразователната област „Бит и технологии“ включва учебните предмети – „Домашен бит и техника“ I–IV клас; „Домашна техника и икономика“ V–VI клас; „Технологии“ VII–VIII клас.

Посочените учебни предмети по своята същност и съдържание изпълняват интегративни функции и имат „общата мисия за постепенно изграждане на технологична грамотност и компетентност на учениците като съществен елемент на тяхната обща култура“¹⁾.

В началния етап на основната степен /I–IV клас/, обучението по „Домашен бит и техника“ е насочено към формиране на знания, умения и отношения за изграждане на култура на бита, включваща елементи на технологична култура и прилагане на усвоеното в ежедневни практически дейности. В този смисъл целите на обучението по Домашен бит и техника в начален етап съответстват на целите на общообразователната подготовка, определени в Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (Генчева, 2003). Чрез учебната програма по „Домашен бит и техника“ се акцентира върху навлизане в многообразния свят на техниката и технологиите през призмата на опознаването на всекидневни дейности и средства, които присъстват в реалния живот на детето.

Още в I клас учебното съдържание включва широко разнообразие от теми и дейности, свързани с домашния бит и техника. Предвижда се ученикът да усвоява знания, умения и да формира позитивно отношение към труда и опознаването на околната среда (Витанов, 2005).

Урочните теми в учебниците за I–IV клас създават условия да се прилагат знания и умения от други учебни дисциплини. Осигурено е междупредметно единство с учебните предмети: „Български език и литература“, „Математика“, „Околен свят“, „Човекът и обществото“, „Човекът и природата“, „Изобразително изкуство“, „Музика“ и „Физическо възпитание“.

От всичко казано до тук отново стигаме до заключението, че не можем да разглеждаме учебния предмет „Домашен бит и техника“ самостоятелно, изолиран сам за себе си. Можем да постигнем очакваните резултати от обучението само тогава, когато го разглеждаме като част от цялостна система, наред с всички останали предмети, изучавани в началната училищна степен. И отново е на-

лице необходимостта от осъществяване на интегративни връзки в обучението по „Домашен бит и техника“.

След запознаване на действащите нормативни документи, касаещи обучението по „Домашен бит и техника“, последва анализ на учебното съдържание по предмета в IV клас, като последен в начален етап, и възможностите за реализирането на интегративните връзки с другите учебни предмети. Учебникът следва структурата на учебната програма и посочените в нея четири обобщени теми. За всяка от тях са предвидени конкретни задачи и проблеми, ориентирани към интересите и възможностите на четвъртокласниците. В таблица 1 е представен вариант за осъществяване на междупредметните връзки по всяка урочна тема от учебното съдържание за IV клас.

Таблица 1. Междупредметни връзки за базови теми от учебното съдържание по предмета „Домашен бит и техника“

Обобщена тема по учебна програма (Урочни теми)	Интегративни връзки (Учебни предмети от начален етап)
Конструиране и моделиране	
Календар-програма	Човекът и обществото
Детска стая. Моите идеи	Човекът и обществото
Лексикон	Български език и литература, Изобразително изкуство
Шампиони. Футболна игра	Български език и литература, Математика, Физическо възпитание
Луноход	Човекът и природата
Стабилност и издръжливост. Шипка	Математика, Човекът и природата
Новогодишна украса	Български език и литература, Математика, Човекът и обществото
Идва пролет	Човекът и природата
Опаковки	Човекът и обществото, Изобразително изкуство
Великден	Български език и литература, Човекът и обществото
Празничен хляб	Български език и литература, Човекът и обществото
Техника	
Фотоапарат. Как и какво да снимаме	Човекът и обществото
Пестене на енергията. Кран	Математика, Човекът и природата
Поправки и ремонти. Трион	Човекът и природата
Интернет. Кутия за компактдискове	Човекът и обществото, Музика

В космоса. Ракета	Математика, Човекът и природата
Самолет - оригами	Изобразително изкуство
Игра „Телевизионно студио“	Български език и литература
Работа с материали и модули	
Трайност на материалите. Платноход	Математика, Човекът и природата
Суровини и материали. Рамка	Математика, Човекът и природата
В кухнята. Заедно с Ути	Български език и литература, Човекът и обществото
Хвърчило	Математика, Физическо възпитание
Стенобитна машина	Човекът и обществото
Стара българска къща	Български език и литература, Човекът и обществото
Моите дрехи. Моден дизайнер	Български език и литература, Изобразително изкуство
Мечта за полет	Човекът и природата
Подвижен мост	Човекът и природата
Реклама	Човекът и обществото, Български език и литература
Свирка	Математика, Изобразително изкуство
Балон	Физическо възпитание
Грижи за растенията и животните	
Грижи за пиленцата	Човекът и природата
Грижи за цветята. Екологична пътека	Човекът и природата

В най-синтезиран вид интегративните връзки между учебното съдържание по “Домашен бит и техника“ и „Български език и литература“ бихме могли да представим по следния начин:

- в часовете по „Български език и литература“ ученикът разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, като използва уместно езикови средства, характерни за ситуацията на общуване, съобразно участниците в нея, темата, целта и условията;

- чете литературни произведения, съдействащи за формиране на национално самосъзнание;

- рецитира стихотворения, преразказва приказки и разкази;

- чете допълнително информация с научнопопулярен характер за традициите, обичаите и ценностите на българина;

- драматизира художествен текст, участва в сценичното му представяне;

- изработва костюми за героите, декори, кукли и маски;

- активно участва в диалог, изразява собствено мнение, служи си със средствата на речевия етикет;

- формира умения за чисто и красиво писане на поздравителен текст;

- съчинява текст на съобщение;
- изготвя покана по определен повод.

Всички тези знания и умения, формирани в часовете по „Български език и литература“, учениците успешно прилагат в обучението по „Домашен бит и техника“, продължава развитието на техните комуникативни способности чрез дискусии и изказвания по съответните теми.

Главната цел на обучението по учебния предмет „Математика“ в началния етап от основната образователна степен е подчинена на общата цел на обучението по математика – чрез специфични научно-мирогледни и практико-приложни страни на учебното съдържание, да се стимулира цялостното интелектуално, социално – нравствено и емоционално-волево развитие на ученика и да се изгради основата за неговото по-нататъшно обучение и възпитание (Манова, 2004).

Още в първи клас се реализира междупредметното единство с математиката по отношение на измерване, изчисляване, писане на цифри, чертане, изрязване на геометрични фигури (кръг, квадрат, правоъгълник и др.). Като друг пример можем да посочим темите, свързани с конструиране, а именно брой елементи и тяхното разположение в пространството, форми на модулите.

В четвърти клас учениците самостоятелно съставят и решават текстови задачи, а нагледния материал изработват в часовете по „Домашен бит и техника“. Чертаят фигури, работят с разгъвки на геометрични фигури, измерват, изчисляват, сравняват данни от наблюдения и проучвания.

Бихме могли да посочим редица примери за реализирането на интегративни връзки в обучението по „Домашен бит и техника“ и „Човекът и природата“.

Културно-образователната област, която включва учебния предмет в I–IV клас, е „Природни науки и екология“. Стремежът е да се изгради в ученика единна картина на обкръжаващата го природна и обществена среда. Тя е съществена част от учебните програми, чрез които се осъществява общообразователната подготовка на учениците.

Още в първи клас в часовете по „Роден край“ малките ученици оцветяват, рисуват, моделират жилища и сгради от селището, където живеят; рисуват и изработват модели, свързани с различни професии; рисуват и моделират жилища на животни.

Във втори клас обучението продължава в часовете по „Околен свят“. Децата моделират растения и животни, знаят произхода на различните видове хранителни стоки, изработват картички за празник, моделират устройства за определяне посоката на вятъра.

В трети и четвърти клас учебният предмет „Човекът и природата“ подготвя учениците за изучаването на учебните предмети „Биология и здравно образование“, „Физика и астрономия“, „Химия и опазване на околната среда“ в

следващите класове. Подготовката по този учебен предмет има два аспекта. Първият е свързан със затвърдяване на терминология и понятия, отнасящи се до природната среда. Вторият е насочен към създаване на интереси и положително отношение към природата и науките, които я изучават, въз основа на емоционалното възприемане и осъзнатите дейности. Междупредметното единство го реализираме при теми, свързани с промените в природата през сезоните и трудовата дейност на хората през пролетта. Учениците планират отглеждане на живи организми, моделират изделия за отглеждане на растения и животни, създават екологични проекти, правят постановки за опити от подръчни материали.

Не бива да подминаваме и интегративните връзки между обучението по „Домашен бит и техника“ и „Човекът и обществото“. Една от първите урочни теми в IV клас е апликация от текстилни материали. Учениците моделират атрибут (цифра), свързан с труда на спортистите. Можем да посочим и други такива примери като участие в дейности, свързани с народните празници и обичаи. С огромно желание децата изработват новогодишна украса за класната стая, играчки за елхата, коледни и новогодишни картички за най-близките си хора, по-късно-мартеници, кукерски дрънкалки, активно се включват във великденската украса и шаренето на яйцата.

Не на последно място са и примери, свързани с обучението по „Изобразително изкуство“, „Музика“ и „Физическо възпитание и спорт“. Едни от любимите дейности на децата в първи клас са оцветяване, рисуване и апликиране. Поставят им се задачи, свързани със скициране на предмети и модели, с художествена обработка на изработени изделия и макети.

В четвърти клас учениците вече умело представят своите идеи чрез рисунки, изпълняват задачи за скициране на предмети, изделия и модели и по-уверено пристъпват към тяхното изпълнение. Малкият ученик подхожда с желание към темите, отнасящи се до изработването на модели на музикални инструменти от хартия и подръчни материали. В часовете слушат и изпълняват детски песни, тематично свързани със съответните урочни единици. Учениците моделират и изработват спортни изделия и стоки, изпълняват движения и игри, взаимствани от народни обичаи.

Заслужава внимание и ролята на предмета „Информационни технологии“ в начална училищна степен. Животът на хората от XXI-ви век е изцяло подчинен на съвременните компютърни технологии. Те активно са навлезли във всички сфери на живота ни и не бихме могли да си представим нашето ежедневие без тях. За да се отговори на съвременните изисквания и потребности, от няколко години те присъстват като учебен предмет в нашето училище. Те са не само предмет, но и средство за изпълнение на образователните задачи. Все по-успешно се интегрират в учебните програми, намират приложение в часовете по различните учебни предмети, в това число и по „Домашен бит

и техника“. Приложението на информационните технологии допринася за повишаване на ефективността на образователния процес. Разширява се и се обогатява средата на учене, дава се възможност за прилагане на интегративни методи и стратегии на преподаване и учене. Съществуващите до момента статични форми в учебните часове се заменят с динамични мултимедийни работки, интегриран звук, образ, текст и анимация. Създават се предпоставки за обогатяване на представите и понятията на учениците и по този начин съдействат за активно учене. Приложението им в часовете по „Домашен бит и техника“ би допринесло за по-успешното осъществяване на интегративните връзки.

От направения до тук анализ на учебните програми по „Домашен бит и техника“ I–IV клас стигаме до следното заключение: технологичното обучение е предметна област, в която се създават условия за комплексно възприемане на света и се предоставят възможности за откриване на връзки и зависимости между процесите и явленията в преобразуващата дейност на човека. В процеса на това обучение учениците реализират разнообразни взаимодействия, насочени към активно прилагане на усвоените знания от другите учебни предмети в различен контекст и развиват умения за „положителен трансфер“ на знания, умения и компетенции. Това „отваря“ обучението по „Домашен бит и техника“ към всички учебни предмети, като в тази си функция то се явява и като естествен интегративен център в цялостния образователен процес.

БЕЛЕЖКИ

1. Държавни образователни изисквания за учебното съдържание в културно – образователната област „Бит и техника“, ДВ №48/ 13.06.2000г.

ЛИТЕРАТУРА

- Андреев, М. (1996). *Процесът на обучението . Дидактика*. София: Университетско издание“.
- Андреев, М. (1986). *Интегративни тенденции в обучението*. София: „Народна просвета“.
- Витанов, Л. (2005). *Домашен бит и техника –книга за учителя за 1, 2, 3 и 4 клас*. София ,Просвета.
- Генчева, М. (2003). *Технологичното обучение в системата на общообразователната подготовка*. Варна: ИС„ Котур“.
- Колягин, Ю. М., (1990). *Интеграция школьного обучения. Начальная школа, №9*
- Манова, А. (2004). *Математика – книга за учителя за 1 – 4 клас*.София: „Просвета“.

INTEGRATIVE LINKS IN TEACHING IN DOMESTIC SCIENCE AND TECHNICS

Abstract. According to the modern concept of Bulgarian education, the educational process is effective if students learn skills that they need in real life. One of the important changes in the Bulgarian educational system is integrating the content of all subjects. The article contains an analysis of the integrative trends in science and social practices. They are based on the subject “Domestic science and technics” and its integration with all other subjects studied by children in primary school.

Stanka Georgieva
Dora Gabe Secondary School
Dobrich
e-mail: tanq_g67@abv.bg